

VIỆN HÀN LÂM
KHOA HỌC XÃ HỘI VIỆT NAM
HỌC VIỆN KHOA HỌC XÃ HỘI

ĐINH VĂN SƠN

**VAI TRÒ CỦA VIỆN KIỂM SÁT NHÂN DÂN
VỀ GIẢI QUYẾT KHIẾU NẠI, TỐ CÁO TRONG
TỔ TỤNG HÌNH SỰ VIỆT NAM**

LUẬN ÁN TIẾN SĨ LUẬT HỌC

Hà Nội, 2020

VIỆN HÀN LÂM
KHOA HỌC XÃ HỘI VIỆT NAM
HỌC VIỆN KHOA HỌC XÃ HỘI

ĐINH VĂN SƠN

**VAI TRÒ CỦA VIỆN KIỂM SÁT NHÂN DÂN
VỀ GIẢI QUYẾT KHIẾU NẠI, TỔ CÁO TRONG
TỔ TỤNG HÌNH SỰ VIỆT NAM**

**Ngành: Luật Hình sự và Tố tụng hình sự
Mã số: 9 38 01 04**

LUẬN ÁN TIẾN SĨ LUẬT HỌC

**Người hướng dẫn khoa học: 1. TS. Trần Ngọc Hương
2. TS. Nguyễn Minh Đức**

Hà Nội, 2020

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Các số liệu đã sử dụng trong luận án là trung thực. Những kết luận nêu trong luận án chưa có công bố ở bất kỳ công trình khoa học nào.

TÁC GIẢ LUẬN ÁN

ĐINH VĂN SƠN

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU	1
Chương 1: TỔNG QUAN VỀ TÌNH HÌNH NGHIÊN CỨU VÀ CÁC VẤN ĐỀ LIÊN QUAN ĐẾN LUẬN ÁN	8
1.1. Tình hình nghiên cứu liên quan đến đề tài luận án	8
1.2. Đánh giá tình hình nghiên cứu liên quan đến đề tài luận án.....	19
1.3. Cơ sở lý luận và giả thuyết nghiên cứu; hướng tiếp cận của luận án	23
Chương 2: NHỮNG VẤN ĐỀ LÝ LUẬN VỀ VAI TRÒ CỦA VIỆN KIỂM SÁT NHÂN DÂN VỀ GIẢI QUYẾT KHIẾU NẠI, TỔ CÁO TRONG TỔ TỤNG HÌNH SỰ VIỆT NAM	27
2.1. Khái quát về khiếu nại, tố cáo; giải quyết khiếu nại, tố cáo và kiểm sát việc giải quyết khiếu nại, tố cáo trong tố tụng hình sự.....	27
2.2. Khái niệm, đặc điểm, nội dung vai trò của Viện kiểm sát nhân dân về giải quyết khiếu nại, tố cáo trong tố tụng hình sự.....	42
2.3. Những yếu tố tác động đến vai trò của Viện kiểm sát nhân dân về giải quyết khiếu nại, tố cáo trong tố tụng hình sự.....	59
2.4. Những tiêu chí cơ bản đánh giá vai trò của Viện kiểm sát nhân dân về giải quyết khiếu nại, tố cáo trong tố tụng hình sự.....	66
Chương 3: THỰC TRẠNG VAI TRÒ CỦA VIỆN KIỂM SÁT NHÂN DÂN VỀ GIẢI QUYẾT KHIẾU NẠI, TỔ CÁO TRONG TỔ TỤNG HÌNH SỰ VIỆT NAM	71
3.1. Thực trạng pháp luật ghi nhận vai trò của Viện kiểm sát nhân dân về giải quyết khiếu nại, tố cáo trong tố tụng hình sự.....	71
3.2. Thực trạng thực hiện vai trò của Viện kiểm sát nhân dân về giải quyết khiếu nại, tố cáo trong tố tụng hình sự.....	84
3.3. Đánh giá vai trò của Viện kiểm sát nhân dân về giải quyết khiếu nại, tố cáo trong tố tụng hình sự Việt Nam hiện nay	100

Chương 4: CÁC GIẢI PHÁP BẢO ĐẢM VAI TRÒ CỦA VIỆN KIỂM SÁT NHÂN DÂN VỀ GIẢI QUYẾT KHIẾU NẠI, TỔ CÁO TRONG TỔ TỤNG HÌNH SỰ VIỆT NAM.....	123
4.1. Sự cần thiết và yêu cầu phải bảo đảm vai trò của Viện kiểm sát nhân dân về giải quyết khiếu nại, tố cáo trong tố tụng hình sự.....	123
4.2. Yêu cầu bảo đảm vai trò của Viện kiểm sát nhân dân về giải quyết khiếu nại, tố cáo trong tố tụng hình sự.....	126
4.3. Bảo đảm vai trò của Viện kiểm sát nhân dân về giải quyết khiếu nại, tố cáo trong tố tụng hình sự.....	133
KẾT LUẬN	158
DANH MỤC CÁC CÔNG TRÌNH CÔNG BỐ CỦA TÁC GIẢ.....	160
DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO	161

DANH MỤC CÁC TỪ VIẾT TẮT

BLTTHS	:	Bộ luật tố tụng hình sự
BLHS	:	Bộ luật hình sự
CQĐT	:	Cơ quan điều tra
TAND	:	Tòa án nhân dân
TTHS	:	Tố tụng hình sự
VKSND	:	Viện kiểm sát nhân dân
VKS	:	Viện kiểm sát
XHCN	:	Xã hội chủ nghĩa

DANH MỤC BẢNG

Bảng 3.1. Thống kê số liệu giải quyết khiếu nại trong tố tụng hình sự thuộc thẩm quyền giải quyết của Viện kiểm sát nhân dân trong 10 năm (từ 2009 đến 2018).....	87
Bảng 3.2. Thống kê số liệu giải quyết tố cáo trong tố tụng hình sự thuộc thẩm quyền giải quyết của Viện kiểm sát nhân dân trong 10 năm (từ 2009 đến 2018).....	88
Bảng 3.3. Thống kê số liệu kiểm sát việc giải quyết khiếu nại, tố cáo trong tố tụng hình sự của Viện kiểm sát nhân dân trong 10 năm (từ 2009 đến 2018)...	96

DANH MỤC BIỂU ĐỒ

Biểu đồ 3.1. Thống kê số liệu giải quyết khiếu nại trong tố tụng hình sự - Viện kiểm sát nhân dân (2009-2018).....	88
Biểu đồ 3.2. Thống kê số liệu giải quyết tố cáo trong tố tụng hình sự - Viện kiểm sát nhân dân (2009-2018).....	89
Biểu đồ 3.3. Số liệu kiểm sát việc giải quyết khiếu nại, tố cáo trong tố tụng hình sự của Viện kiểm sát nhân dân (2009-2018)	97

MỞ ĐẦU

1. Tính cấp thiết của đề tài

Quyền khiếu nại, tố cáo của công dân và trách nhiệm xem xét giải quyết của cơ quan, tổ chức, cá nhân có thẩm quyền được ghi nhận tại Điều 30 Hiến pháp năm 2013: " Mọi người có quyền khiếu nại, tố cáo với cơ quan, tổ chức, cá nhân có thẩm quyền về những việc làm trái pháp luật của cơ quan, tổ chức, cá nhân; Cơ quan, tổ chức, cá nhân có thẩm quyền phải tiếp nhận, giải quyết khiếu nại, tố cáo...". Thông qua việc giải quyết khiếu nại, tố cáo, Nhà nước biết và kiểm tra được tính đúng đắn của chủ trương, chính sách, pháp luật; thấy được quyết định, hành vi của người có thẩm quyền trong cơ quan, tổ chức đúng hay sai; đồng thời còn hiểu được tâm tư, nguyện vọng của nhân dân đối với Đảng, Nhà nước.

Trong những năm đổi mới vừa qua, Đảng và Nhà nước đang đẩy mạnh tiến trình xây dựng nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa của nhân dân, do nhân dân và vì nhân dân, các quyền cơ bản của công dân ngày càng được mở rộng, trong đó có quyền khiếu nại, tố cáo. Đảng đã có nhiều chỉ thị, nghị quyết; Nhà nước ban hành nhiều văn bản pháp luật nhằm tăng cường hiệu quả công tác tiếp công dân, giải quyết khiếu nại, tố cáo.

Công tác giải quyết khiếu nại, tố cáo trong tố tụng hình sự được quy định trong Bộ luật tố tụng hình sự đã thể chế hóa đường lối chủ trương của Đảng, chính sách pháp luật của Nhà nước ta. Các quy định trong Bộ luật tố tụng hình sự về quyền khiếu nại, tố cáo của công dân và trách nhiệm giải quyết khiếu nại, tố cáo của các cơ quan Nhà nước là phương tiện bảo đảm quyền dân chủ trực tiếp, tránh oan, sai, phòng lọt tội phạm, góp phần mang lại công bằng xã hội. Viện kiểm sát nhân dân là cơ quan hiến định, có chức năng thực hành quyền công tố và kiểm sát hoạt động tư pháp; đồng thời có nhiệm vụ bảo vệ Hiến pháp và pháp luật, bảo vệ quyền con người, quyền công dân, bảo vệ lợi ích của Nhà nước, quyền và lợi ích hợp pháp của tổ chức, cá nhân. Quá trình thực hiện chức năng và nhiệm vụ làm phát sinh mối quan hệ pháp lý giữa Viện kiểm sát nhân dân với các cơ quan nhà

nước, tổ chức và cá nhân trong việc ban hành các quyết định tố tụng, thực hiện các hành vi tố tụng trong hoạt động tư pháp; đồng thời sẽ phát sinh khiếu nại, tố cáo đối với quyết định, hành vi tố tụng đó khi người khiếu nại, tố cáo cho rằng có vi phạm pháp luật. Ngoài việc có trách nhiệm giải quyết khiếu nại, tố cáo phát sinh trong tố tụng hình sự thuộc thẩm quyền, Viện kiểm sát còn có chức năng kiểm sát việc tuân theo pháp luật của các cơ quan có thẩm quyền khác về giải quyết khiếu nại, tố cáo trong tố tụng hình sự. Như vậy, Viện kiểm sát nhân dân không những chịu trách nhiệm về kết quả giải quyết khiếu nại, tố cáo trong tố tụng hình sự của chính mình, mà còn của cả các chủ thể có thẩm quyền giải quyết khác.

Trong những năm gần đây vai trò của Viện kiểm sát nhân dân về giải quyết khiếu nại, tố cáo trong tố tụng hình sự đã được đề cao. Nhiều khiếu nại, tố cáo trong tố tụng hình sự liên quan đến oan, sai bức xúc, kéo dài đã được giải quyết; góp phần bảo vệ lợi ích của nhà nước, quyền và lợi ích hợp pháp của công dân, bảo vệ pháp chế xã hội chủ nghĩa. Tuy nhiên, bên cạnh những kết quả đạt được, chất lượng công tác giải quyết khiếu nại, tố cáo trong tố tụng hình sự của các cơ quan tư pháp nói chung và trong ngành Kiểm sát nói riêng, còn có nhiều bất cập, tồn tại, hạn chế; một số khiếu nại, tố cáo chưa được giải quyết kịp thời hoặc giải quyết chưa đúng pháp luật. Những yếu kém trên phần nào làm giảm lòng tin của nhân dân vào chủ trương, chính sách của Đảng, pháp luật của nhà nước. Từ đó, ảnh hưởng đến mục tiêu và giá trị xã hội của hoạt động kiểm sát và giải quyết khiếu nại, tố cáo trong tố tụng hình sự của Viện kiểm sát nhân dân.

Là cán bộ nhiều năm công tác trong ngành Kiểm sát, hơn nữa lại trực tiếp làm việc trong Vụ Kiểm sát và giải quyết đơn khiếu nại, tố cáo trong hoạt động tư pháp tác giả luôn trăn trở, suy nghĩ để tìm ra nguyên nhân của những tồn tại, hạn chế; đồng thời đề ra những giải pháp bảo đảm vai trò của Viện kiểm sát nhân dân về giải quyết khiếu nại, tố cáo trong tố tụng hình sự.

Nhìn nhận từ bình diện lý luận, mặc dù đã có một số công trình khoa học đã công bố liên quan đến giải quyết khiếu nại, tố cáo nói chung và khiếu nại, tố cáo đối với quyết định, hành vi cụ thể của hoạt động tố tụng hình sự như khiếu nại

quyết định khởi tố vụ án hình sự; khiếu nại cáo trạng... nhưng cho đến nay chưa có công trình khoa học nào nghiên cứu có hệ thống tương đối toàn diện về vị trí, vai trò của Viện kiểm sát nhân dân về giải quyết khiếu nại, tố cáo trong tố tụng hình sự. Trong lĩnh vực nghiên cứu này, tác giả đã bước đầu tích lũy được những kinh nghiệm thực tiễn và lý luận trong quá trình làm việc, nghiên cứu, xây dựng Chuyên đề, trau dồi kiến thức trong các Hội thảo, Hội nghị, công tác tập huấn nghiệp vụ. Từ nhận thức như trên, tác giả đã lựa chọn vấn đề: "*Vai trò của Viện kiểm sát nhân dân về giải quyết khiếu nại, tố cáo trong tố tụng hình sự Việt Nam*" làm đề tài luận án tiến sĩ luật học, chuyên ngành Luật hình sự và tố tụng hình sự, mã số 9.38.01.04.

2. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu của luận án

2.1. Mục đích nghiên cứu

Luận án phân tích và chứng minh những vấn đề lý luận thể hiện vai trò của Viện kiểm sát nhân dân về giải quyết khiếu nại, tố cáo trong tố tụng hình sự. Trên cơ sở lý luận được chứng minh, luận án phân tích, đánh giá thực trạng pháp luật và thực trạng thực hiện vai trò kiểm sát và giải quyết khiếu nại, tố cáo trong tố tụng hình sự trên cơ sở các tiêu chí nhất định; đề xuất một số giải pháp khoa học nhằm bảo đảm vai trò của Viện kiểm sát nhân dân về giải quyết khiếu nại, tố cáo trong tố tụng hình sự ở Việt Nam.

2.2. Nhiệm vụ nghiên cứu

Để thực hiện được mục đích trên, luận án đặt ra và giải quyết các nhiệm vụ sau:

- Xây dựng khái niệm, chỉ ra đặc điểm, bản chất của khiếu nại, tố cáo và giải quyết khiếu nại, tố cáo trong tố tụng hình sự; khái niệm, đặc điểm vai trò của Viện kiểm sát nhân dân về giải quyết khiếu nại, tố cáo trong tố tụng hình sự;
- Phân tích và chứng minh những phương diện cơ bản thể hiện vai trò của Viện kiểm sát nhân dân về giải quyết khiếu nại, tố cáo trong tố tụng hình sự;
- Phân tích làm rõ thực trạng pháp luật và thực trạng thực hiện vai trò của Viện kiểm sát nhân dân về giải quyết khiếu nại, tố cáo trong tố tụng hình sự; những tồn tại, hạn chế, vướng mắc;